

مدیریت شهری و رفع چالش توسعه و گسترش فضای سبز در قوانین و مقررات

امید رهنما^۱

کارشناس ارشد شهرداری تهران

۱- دکتری مدیریت محیط زیست - گرایش حقوق محیط زیست دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

چکیده

امروزه گسترش فضای سبز و توسعه باغات برای حفظ سلامتی شهروندان از اهمیت بسزایی برخوردار است و ضرورت اجرای آن در حواشی شهرهای بزرگ یک امر اجتناب ناپذیر به شمار می‌رود. اهمیت و تأثیر درختان در حیات شهرها و پایداری آنها انکار ناپذیر است. تا سال ۱۳۴۵ سیاست تفکیک و تعیین نوع استفاده از زمین در اختیار شخص مالک بود. شهرداری‌ها نیز در موقع احداث ساختمان توسط مالک نقشه مورد نظر او را تصویب و پروانه ساختمانی را صادر می‌نمودند. در سال ۱۳۴۵ ضمن الحاق مواد ۹۹ و ۱۰۱ قانون شهرداری‌ها، به شهرداری اجازه شد تا نحوه استفاده از زمین را تعیین و در تفکیک اراضی داخل محدوده شهر دخالت نماید؛ که متعاقب آن قوانین متعددی در مورد تفکیک اراضی در داخل محدوده شهری به تصویب رسید. در این بین افزایش جمعیت و توسعه محدوده شهرها و وجود منافع سرشار در زمینه ساخت و ساز موجب گردید تا سودجویان از هر فرصتی برای تفکیک و تخریب فضای سبز و باغ‌های واقع در محدوده قانونی و حریم شهرها استفاده نمایند. مراجع قانونگذاری نیز با وضع مقررات خاص به رویارویی با این روند پرداختند. بررسی اجمالی قوانین مربوط به حفظ و گسترش فضای سبز و حفظ کاربری اراضی زراعی و باغات و سیر اصلاحات انجام گرفته، نشان می‌دهد قانونگذار در این خصوص تکالیفی را برای سازمان‌های دولتی و غیر دولتی خصوصاً شهرداری‌ها تعیین نموده که مکلف و موظف به رعایت آن هستند.

واژگان کلیدی: محیط زیست، فضای سبز خصوصی شهری، ضمانت حقوقی، قوانین و مقررات

مقدمه

افزایش جمعیت شهرهای بزرگ، تغییرات اقلیمی معمول و غیرمعمول اخیر، شدت گرفتن فرایند صنعتی شدن و تبعات آن، لزوم دقت و صحت بیشتر در طرح‌های مدیریت شهری را ایجاب می‌کند. (قربانی و همکاران، ۱۳۹۲) در میان عناصر شهری، فضای سبز و پوشش گیاهی شهری، به‌عنوان عوامل اکولوژیکی مؤثر از اهمیت بالایی برخوردار است. حجم و میزان فضای سبز شهری از جمله ویژگی‌هایی است که در امر مدیریت شهری می‌بایست مورد توجه قرار گیرد.

توسعه و گسترش فضای سبز با توجه به گسترش روزافزون جمعیت و ساخت‌وسازهای شهری و نیاز ضروری انسان‌ها به فضای سبز برای ایجاد تعادل اجتماعی، جسمانی و روحی، امری مهم و حیاتی به شمار می‌آید. در کشوری مثل ایران که بیشتر مناطق آن در کمربند خشک جهان واقع شده، شهرها برای مقابله با آلودگی‌های صوتی و هوا، همچنین کاهش استرس‌های محیطی بیشتر از هر نقطه دیگری به فضای سبز نیاز دارند و فضای سبز به‌عنوان جزئی از بافت شهرها و بخشی از خدمات شهری ضرورت یافته و نمی‌توان آن را جدا از نیازهای جامعه شهری دانست، از این رو فضای سبز باید از نظر کمی و کیفی متناسب با حجم فیزیکی شهر، نیازهای جامعه و با توجه به شرایط اکولوژیکی شهر و روند گسترش آتی آن توسعه یابد تا بتواند به‌عنوان فضای سبز فعال بازدهی زیست‌محیطی مستمری داشته باشد.

با وجود اهمیت فضاهای سبز در ساختار فضایی شهرها، در سالیان اخیر به دلیل گسترش شهرها (ناشی از رشد درونی و پیرامونی) و نیز ارزش افزوده حاصل از زمین، فضاهای سبز، زمین‌های جنگلی و زراعی و باغ‌های درون و پیرامون شهرها به‌شدت در معرض تخریب، تبدیل و تغییر کاربری قرار گرفته است. بر این اساس حفاظت از فضاهای سبز شهری به‌عنوان سرمایه اکولوژیکی شهرها و جلوگیری از تبدیل آن‌ها به کاربری‌های مسکونی، تجاری و صنعتی و غیره امری ضروری هست. از این رو وضع و توسعه قوانین و مقررات به‌عنوان ابزار ساختار تصمیم‌گیری به‌منظور صیانت و حفاظت از این فضاها در جهت تحقق اهداف پایداری شهری و عدالت زیست‌محیطی صورت می‌گیرد.

یکی از واقعیت‌های ناگوار نظام حقوقی مرتبط با حفظ و توسعه فضاهای سبز شهری در ایران این است که با وجود تعدد قوانین و مقررات مرتبط با این نظام، اجرای آن‌ها در عمل با دشواری‌هایی روبرو بوده و در برخی موارد تخلفات عمده‌ای صورت می‌گیرد. نارسایی‌های پیش‌گفته در مورد فضاهای سبز شهری با مالکیت خصوصی تشدید می‌شود. آنجا که قوانین و مقررات و به‌طور کلی ساختار نظام حقوقی ناظر بر حفظ و توسعه فضاهای سبز شهری، به‌واسطه عنصر مالکیت، به‌صورت مستقیم و یا از طریق خلاهای قانونی، بستر تغییر و تخریب فضاهای سبز شهری را فراهم می‌آورد. از طرف دیگر، روح حاکم بر قوانین و مقررات مرتبط با نظام حقوقی مدیریت فضاهای سبز شهری به دلیل نداشتن رویکرد تشویقی و حمایتی، در جلب مشارکت شهروندان و تقویت انگیزه آن‌ها برای حفظ و توسعه فضاهای سبز خصوصی و نیمه‌خصوصی ناتوان است.

بر این اساس، شناسایی چالش‌ها، خلأها و آسیب‌های نظام حقوقی حفظ و توسعه فضاهای سبز شهری خصوصی در شهر تهران که هدف غایی این نظام را در جهت حفاظت و توسعه فضاهای سبز شهری با چالش مواجه کرده است و تلاش در جهت رفع آن‌ها، امری ضروری می‌نماید. این امر هم در حوزه نظری و هم در عمل و اجرا، نیازمند پیگیری مجدانه است. از این رو، در این پژوهش با انجام آسیب‌شناسی دقیق و شناسایی نقاط ضعف و چالش‌ها و خلاءهای نظام حقوقی فضاهای سبز خصوصی، به تدوین یک بسته حمایتی و تشویقی حقوقی با رویکرد ایجاد یک نظام حقوقی یکپارچه، کارآمد و مشارکتی در راستای حفظ و توسعه فضاهای سبز خصوصی و نیز پیشنهاد نظام اداری مورد نیاز برای تحقق‌پذیری آن پرداخته می‌شود.

مبانی تحقیق

با توجه به وجود قوانین متعدد در خصوص حفظ و گسترش فضای سبز، این رساله بر آن است تا بررسی نماید که نقص و کاستی در حفظ و گسترش فضای سبز مربوط به نبود قوانین و مقررات کافی و مؤثر هست یا عدم اجرای صحیح قوانین است، بر اساس نتایج برآمده از تحلیل مالکیت فضاهای سبز شهری در نظام حقوقی مدیریت فضاهای سبز شهری، مسئله عنوان شده به‌عنوان دغدغه اصلی در حوزه قوانین و مقررات حاکم بر فضای سبز شهری تلقی شده و نیازمند آسیب‌شناسی می‌باشد. بازنگری در طبقه‌بندی فضاهای سبز شهری به‌صورت فضاهای سبز خصوصی، عمومی و نیمه‌خصوصی، عدم تعریف و نبود جایگاه فضاهای سبز نیمه‌خصوصی در نظام حقوقی مدیریت فضاهای سبز شهری، انطباق این مفهوم با مفاهیم حقوقی را ناممکن می‌کند. بر این اساس، کاربرد این نوع طبقه‌بندی موضوعیت نداشته و فاقد پشتوانه حقوقی است. از این رو، طبقه‌بندی مبتنی بر مالکیت فضاهای سبز شهری باید بر اساس طبقه‌بندی رایج در نظام حقوقی صورت گیرد.

روش تحقیق

برای پیشبرد پروژه مطالعاتی در جهت دستیابی به اهداف آن، روشی متشکل از دو مرحله کلان اختیار شده است. این مراحل عبارت است از:

این مطالعه بر اساس توصیفی و تحلیلی صورت می‌گیرد در این مطالعه در قسمت توصیفی به اسناد و مدارک و قوانین و مقررات اشاره خواهد شد.

مرحله نخست: بررسی چارچوب مفهومی نظام حقوقی حفاظت و توسعه فضاهای سبز شهری؛ این مرحله با استفاده از روش پژوهش اسنادی و روش تحلیل محتوای کیفی که عبارت است از:

تعاریف مفاهیم کلیدی و بنیادین (فضای سبز، فضای سبز عمومی، خصوصی و نیمه-خصوصی، حریم، برنامه حمایتی، قانون، آیین‌نامه اجرایی، ضابطه و...) بررسی سیر تحول و تطور قوانین و مقررات و نیز آیین‌نامه‌ها و ضوابط مرتبط با فضای سبز در داخل کشور با تأکید بر حفظ و تقویت فضاهای سبز خصوصی و نیمه-خصوصی؛ مطالعه و بررسی نظام حقوقی مدیریت و توسعه فضای سبز (با تأکید بر حفظ و تقویت فضاهای خصوصی و نیمه-خصوصی) در کلان‌شهرها شامل مطالعه قوانین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، ضوابط و مکانیسم‌های اجرایی؛ جمع‌بندی مطالعات مبانی نظری و تدوین اهداف اولیه طرح؛

مرحله دوم: شناخت نظام حقوقی مدیریت فضاهای سبز شهری تهران: این مرحله از طریق به‌کارگیری روش پژوهش اسنادی، روش کیفی با استفاده از فن حلقه ذینفعان و تحلیل قیاسی با استفاده از فن پنج کارکینگ با پیمودن شش گام انجام می‌شود که عبارت است از: بررسی اسناد فرادست در زمینه فضای سبز (تأکید بر حفظ و تقویت فضاهای خصوصی) شناسایی دستگاه‌ها و نهادهای مرتبط و متولی اجرای قوانین و ضوابط مربوط به فضای سبز با تأکید بر آسیب شناسی جایگاه نهادی و نظام اجرایی آن‌ها؛ شناسایی قوانین، آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و ضوابط موجود در زمینه حفظ و توسعه فضای سبز (ثرگذار بر آن) از لحاظ پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های قانونی، خلاهای موجود، و دسته‌بندی آنها از حیث سبلی یا ایجابی بودن، تجویزی یا توصیه‌ای بودن، کنترلی یا تشویقی بودن و...؛ تحلیل وضعیت و شکل مالکیت اراضی سبز خصوصی در ارتباط با آسیب‌های فضاهای سبز خصوصی دغدغه‌ها و انگیزه‌های بهره‌برداران، ذینفعان و ذی‌نفعان در زمینه فضای سبز خصوصی؛ جمع‌بندی مطالعات شناخت معطوف به ارزیابی و آسیب شناسی نظام حقوقی؛

امروزه گسترش فضای سبز و توسعه باغات برای حفظ سلامتی شهروندان از اهمیت بسزایی برخوردار است و ضرورت اجرای آن در حواشی شهرهای بزرگ یک امر اجتناب‌ناپذیر به شمار می‌رود. اهمیت و تأثیر درختان در حیات شهرها و پایداری آنها انکارناپذیر است.

تا سال ۱۳۴۵ سیاست تفکیک و تعیین نوع استفاده از زمین در اختیار شخص مالک بود. شهرداری‌ها نیز در موقع احداث ساختمان توسط مالک نقشه مورد نظر او را تصویب و پروانه ساختمانی را صادر می‌نمودند. در سال ۱۳۴۵ ضمن الحاق مواد ۹۹ و ۱۰۱ قانون شهرداری‌ها، به شهرداری اجازه داده شد تا نحوه استفاده از زمین را تعیین و در تفکیک اراضی داخل محدوده شهر دخالت نماید؛ که متعاقب آن قوانین متعددی در مورد تفکیک اراضی در داخل محدوده شهری به تصویب رسید.

به عنوان نمونه تبصره ماده ۹۹ قانون شهرداری مقرر می‌دارد: «شهرداریها مکلفند در مورد حریم شهرها اقدامات زیر را بنمایند:

۱- تعیین حدود حریم و تهیه نقشه جامع شهرسازی با توجه به توسعه احتمالی شهر؛

۲- تهیه مقرراتی برای کلیه اقدامات عمرانی از قبیل قطعه بندی و تفکیک اراضی، خیابان کشی، ایجاد باغ و ساختمان، ایجاد کارگاه و کارخانه و همچنین تهیه مقررات مربوط به حفظ بهداشت عمومی مخصوص به حریم شهر با توجه به نقشه عمرانی شهر.

همچنین ماده ۱۰۱ قانون شهرداری مقرر می دارد: «ادارات ثبت اسناد و املاک و حسب مورد دادگاهها موظفند در موقع دریافت تقاضای تفکیک یا افراز اراضی واقع در محدوده و حریم شهرها، از سوی مالکین، عمل تفکیک یا افراز را براساس نقشه ای انجام دهند که قبلاً به تأیید شهرداری مربوط رسیده باشد. نقشه ای که مالک برای تفکیک زمین خود تهیه نموده و جهت تصویب در قبال رسید، تسلیم شهرداری می نماید، باید پس از کسر سطوح معابر و قدرالسهم شهرداری مربوط به خدمات عمومی از کل زمین، از طرف شهرداری حداکثر ظرف سه ماه تأیید و کتباً به مالک ابلاغ شود. بعد از انقضای مهلت مقرر و عدم تعیین تکلیف از سوی شهرداری مالک می تواند خود تقاضای تفکیک یا افراز را به دادگاه تسلیم نماید. دادگاه با رعایت حداکثر نصابهای مقرر در خصوص معابر، شوارع و سرانه های عمومی با أخذ نظر کمیسیون ماده (۵)، به موضوع رسیدگی و اتخاذ تصمیم می نماید. کمیسیون ماده (۵) حداکثر ظرف دو ماه باید به دادگاه مذکور پاسخ دهد. در صورت عدم ارسال پاسخ در مدت فوق، دادگاه با ملاحظه طرح جامع و تفصیلی در چهارچوب سایر ضوابط و مقررات، به موضوع رسیدگی و رأی مقتضی صادر می نماید».

در این بین افزایش جمعیت و توسعه محدوده شهرها و وجود منافع سرشار در زمینه ساخت و ساز موجب گردید تا سودجویان از هر فرصتی برای تفکیک و تخریب فضای سبز و باغهای واقع در محدوده قانونی و حریم شهرها استفاده نمایند. مراجع قانونگذاری نیز با وضع مقررات خاص به رویارویی با این روند پرداختند. بررسی اجمالی قوانین مربوط به حفظ و گسترش فضای سبز و حفظ کاربری اراضی زراعی و باغات و سیر اصلاحات انجام گرفته، نشان می دهد قانونگذار در این خصوص تکالیفی را برای سازمان های دولتی و غیر دولتی خصوصاً شهرداریها تعیین نموده که مکلف و موظف به رعایت آن هستند.

به منظور گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی رویه درختان شورای انقلاب در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۱۱ لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها را به تصویب رساند. بر مبنای مندرجات ماده یک این قانون «... قطع هر نوع درخت در معابر، میدین، بزرگراهها و پارکها، باغات و محل هایی که به صورت باغ شناخته می شوند در محدوده قانونی و حریم شهرها بدون اجازه شهرداری...» ممنوع گردید، همچنین تهیه ضوابط مربوط به چگونگی اجرای این ماده قانونی بر عهده شهرداری قرار داده شد تا پس از تصویب توسط شورای اسلامی شهر به مرحله اجرا درآید.

در این میان وزارت کشور به قائم مقامی از شورای اسلامی شهر در تاریخ ۱۳۶۵/۱۱/۱۱ آیین نامه ضوابط اجرایی ماده یکم لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۰۳ شورای انقلاب را تهیه و تصویب و در تاریخ های ۱۳۷۲/۱۱/۱۹ و ۱۳۷۳/۶/۲۹ مشتمل بر ۱۸ ماده و ۴ تبصره مورد اصلاح و تصویب نهایی قرار داد.

بر اساس ماده ۱۴ ضوابط مذکور؛ به منظور رسیدگی و حفظ و گسترش فضای سبز و تعیین محیط بن هر درخت مثمر و غیر مثمر و قطع و انتقال درختان و تشخیص باغات با توجه به موقعیت جغرافیایی و وضعیت پوشش گیاهی در محدوده قانونی و حریم شهر، هر شهرداری موظف به تشکیل کمیسیونی گردید که اعضای آن در شهر تهران؛ نماینده فنی شهرداری به انتخاب شهردار تهران؛ مدیرعامل سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران؛ نماینده شورای شهر به انتخاب رئیس شورای شهر و در غیاب آن قائم مقام قانونی آن و در سایر شهرها نماینده شورای شهر و در غیاب آن نماینده قانونی آن؛ رئیس اداره فضای سبز شهرداری و در صورت فقدان، حسب تشخیص شهردار از سایر سازمانهای ذیربط و نماینده شهرداری بوده است و تصمیمات متخذه توسط کمیسیون به عنوان یک ضابطه به شهرداری ارائه می گردد و تشخیص باغ بودن محل در شهر تهران و سایر شهرهای کشور به ترتیب بر عهده کمیسیونهای یاده شده قرارداشت.

از یک سو پس از به اجرا درآمدن قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ شورای اسلامی شهر تهران، به منظور مقابله با فرصت طلبانی که برای بردن سود بیشتر قصد تخریب باغهای واقع در محدوده شهر تهران و حریم آن را داشتند، ضوابط اجرایی جدید ماده یکم قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها را مشتمل بر ۱۳ ماده و ۱۴ تبصره به شماره ابلاغی ۱۶۰/۵۰۱/۹۵۹ مورخ ۱۳۸۳/۰۱/۲۷ تصویب نمود که جایگزین مصوبه قبلی وزارت کشور به جانشینی از شورای اسلامی شهر تهران مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۹ شد. مع الوصف مصوبه مذکور در سال ۱۳۹۶ با تصویب مصوبه «لغو مصوبه اصلاحیه و تکمیل (جایگزین) مصوبه دستورالعمل ضوابط اجرایی مربوط به چگونگی اجرای ماده یکم (۱) قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها» ابلاغی به شماره ۱۶۰/۲۴۳۱/۳۴۷۱۷ مورخ ۱۳۹۶/۱۲/۲۳ لغو گردید.

بر اساس مندرجات ماده هفتم مصوبه مذکور، شهرداری تهران موظف به تشکیل کمیسیونی متشکل از: نماینده شورای اسلامی شهر تهران به انتخاب رئیس شورا؛ مدیرعامل سازمان پارکها و فضای سبز شهر تهران و نماینده فنی شهرداری به انتخاب شهردار تهران گردید که وظیفه آن نظارت بر حسن اجرای قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها و همچنین این مصوبه و تشخیص باغات با توجه به موقعیت مکانی و وضعیت پوشش گیاهی محل و سوابق موجود در پرونده و نیز برای قطع، انتقال و سربرداری درختان بوده است. همچنین بر اساس تبصره ذیل این ماده شهرداری می بایست برای تشخیص باغ در مورد املاک و اراضی کمتر از ۲۰۰۰ مترمربع نسبت به تشکیل کمیسیونی مرکب از شهردار منطقه ذیربط (بدون حق تفویض به غیر)؛ نماینده تام الاختیار سازمان پارکها و فضای سبز تهران و معاون شهرسازی و معماری شهرداری منطقه ذیربط اقدام نماید.

کمیسیون مذکور موظف گردید در خصوص تشخیص باغات وفق ضوابط این مصوبه اتخاذ تصمیم نموده و مراتب را به ذینفع ابلاغ نماید و رونوشت تصمیم اتخاذ شده را با ذکر ادله به همراه خلاصه اطلاعات و مدارک و مستندات به کمیسیون موضوع ماده ۷ این مصوبه ارسال نماید و در صورت اعتراض مالک یا ذینفع یا نماینده قانونی وی ظرف مدت ۱۵ روز از

تاریخ ابلاغ رای به همراه پرونده مربوطه مدارک و مستندات جهت بررسی و اتخاذ تصمیم نهایی (تجدیدنظر) به کمیسیون موضوع این ماده ارجاع نماید.

بنابراین مرجع تشخیص باغ در مورد املاک واقع در شهر تهران کمیسیون ماده ۷ این مصوبه اعلام شد. همچنین تجدیدنظر نسبت به تصمیمات کمیسیون مذکور ظرف مدت دو ماه در صورت اعتراض مالک یا ذینفع و یا قائم مقام قانونی وی قابل طرح و تجدیدنظر در کمیسیون ذیربط در شورای اسلامی شهر تهران که توسط شورای شهر تهران تعیین می شود، بود. از سوی دیگر قانون زمین شهری در تاریخ ۱۳۶۶/۶/۲۲ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. وزارت راه و شهرسازی بر اساس ماده ۱۲ قانون مذکور تشخیص عمران و احیای تأسیسات متناسب و تعیین نوع زمین دایر و تمیز بایر از موات به عهده وزارت مسکن و شهرسازی است و این تشخیص قابل اعتراض در دادگاه صالحه می باشد و نیز ۱۴ این قانون که مقرر داشته است: «تبدیل و تغییر کاربری، افزاز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی و یا آیش (ارضی موضوع ماده ۲ قانون) با رعایت ضوابط و مقررات وزارت راه و شهرسازی و مواد این قانون بلاشکال است» مبادرت به صدور دستورالعمل - هایی نمود که در آن ضوابط تفکیک باغات را معین می ساخت.

معاونت امور سیاسی قضایی سازمان بازرسی کل کشور طی نامه شماره ۱۸۸۰۹/۳/۷ مورخ ۱۳۷۸/۹/۲۰ ابطال آئین نامه های مورخ ۱۳۵۹/۷/۱، ۱۳۶۵/۱۱/۱۱، ۱۳۷۲/۱۱/۹ و ۱۳۷۳/۶/۲۹ وزارت کشور و دستورالعمل های شماره ۱۴۳۶۱ مورخ ۱۳۶۸/۸/۱۱، ۱/۱۶۱ مورخ ۱۳۷۲/۴/۱ و ۱۰۰/۵۴۳۰ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۵ وزارت راه و شهرسازی را از هیات عمومی دیوان عدالت اداری درخواست نمود.

حسب مندرجات مقدمه دادنامه اخیرالذکر، معاونت یادشده اعلام داشت: «به استناد قسمت اخیر ماده یک لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ که تصویب ضوابط مربوط به چگونگی اجرای این ماده را به عهده شورای شهر گذاشته است وزیر کشور به عنوان قائم مقام شورای اسلامی شهر آئین نامه هایی را تصویب کرده است که در آن ها ضوابط و معیارهای تشخیص باغ به تفصیل مقرر گردیده است. وزارت راه و شهرسازی نیز به استناد ماده ۱۴ قانون زمین شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ که «تبدیل و تغییر کاربری، افزاز و تقسیم و تفکیک باغات» را با رعایت ضوابط و مقررات وزارت راه و شهرسازی و مواد قانون زمین شهری بلاشکال دانسته است، مبادرت به صدور دستورالعمل هایی نموده است که ضوابط تفکیک باغات را معین ساخته اند. با توجه به اینکه ماده ۱۲ قانون زمین شهری صلاحیت، تشخیص عمران و احیای اراضی واقع در محدوده شهری را به وزارت راه و شهرسازی محول نموده است و در لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۱۱ نهاد و یا مرجع خاصی به عنوان دستگاه صالح برای تشخیص باغ مورد اشاره واقع نگردیده است و همچنین با عنایت به اینکه تشخیص عمران و احیا بدون تردید شامل مورد تشخیص باغ نیز می گردد، اقدام وزرای وقت کشور در تصویب آئین نامه های مورخ ۱۳۵۹/۷/۱، ۱۳۶۵/۱۱/۱۱، ۱۳۷۲/۱۱/۹ و ۱۳۷۳/۶/۲۹ فاقد مبنای قانونی و خارج از حیطه اختیارات آنها بوده و بر همین اساس جهت ابطال به دیوان عدالت اداری ارسال می شوند ...»

هیات عمومی دیوان عدالت اداری در قسمت «ب» از رای مندرج در دادنامه شماره (۳۱) مورخ ۱۳۸۳/۲/۶ بیان داشته است: «ب- حکم مقرر در ماده یک لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ متضمن لزوم حفظ و گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی رویه درختان فارغ از محل غرس آن‌ها و کسب اجازه از شهرداری در صورت ضرورت قطع درخت و تهیه و تصویب ضوابط اجرایی امور مصرح در ماده مذکور توسط شهرداری و شورای شهر است و مفید تفویض اختیار تعیین مرجع بدوی و تجدیدنظر تشخیص باغ و صدور رای قطعی و لازم الاجرا توسط مراجع مزبور نیست. مضافاً اینکه قانونگذار به صراحت ماده ۱۲ قانون زمینه شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ تشخیص عمران و احیا و تاسیسات متناسب و تعیین نوع زمینه دایر و تمیز بایر از موات را به عهده وزارت راه و شهرسازی قرار داده و رسیدگی به اعتراض نسبت به تشخیص مزبور را به دادگاه صلاحیت‌دار محول کرده و در ماده ۱۴ این قانون نیز اختیار تعیین ضوابط مربوط به تبدیل و تغییر کاربری، افزاز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی و یا آیش واقع در محدوده قانونی شهرها را به عهده وزارت راه و شهرسازی واگذار نموده است. بنابر مراتب فوق‌الذکر وضع قواعد آمره مبنی بر ایجاد کمیسیون بدوی جهت تشخیص باغ و مرجع تجدیدنظر به منظور رسیدگی به اعتراض اشخاص ذینفع به تصمیمات کمیسیون بدوی و در نهایت صدور رای قطعی و لازم الاجرا به شرح مذکور در ماده ۷ و تبصره آن از ضوابط اجرایی لایحه قانونی فوق‌الاشعار مصوب ۱۳۶۵/۱۱/۱۱ و اصلاحات بعدی آن ضوابط به شرح مواد ۱۵ و ۱۶ مصوب ۱۳۷۲/۱۱/۱۹ و مواد ۱۴ و ۵ مصوب ۱۳۷۳/۶/۲۹ خارج از حدود اختیارات مقرر در ماده یک لایحه قانونی مذکور تشخیص داده می‌شود و مقررات مزبور مستنداً به قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد».

ابطال آیین نامه های مذکور موجب گردید تا شعب دیوان عدالت اداری بر مبنای رای لازم‌الاتباع هیات عمومی دیوان آرای کمیسیون‌های تشخیص باغات در شهر تهران را ابطال کند و شهرداری را ملزم به صدور پروانه ساختمانی با رعایت نوع کاربری نماید.

پس از گذشت قریب به ۴ سال جمعی از قضات دیوان عدالت اداری که با نظر مندرج در دادنامه شماره ۳۱ مورخ ۱۳۸۳/۲/۶ موافق نبودند در اجرای ماده ۶۳ قانون آئین نامه دادرسی دیوان عدالت اداری الحاقی مورخ ۱۳۸۴/۸/۹ درخواست طرح مجدد موضوع را در هیات عمومی این دیوان نمودند. موضوع مجدداً در سال ۱۳۸۷ در هیات عمومی دیوان یاد شده مطرح و مورد بررسی قرار گرفت و هیات مذکور در رای دادنامه شماره ۱۰۴ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۲ به شرح زیر استدلال نمود: همان‌طور که در دادنامه شماره ۳۱ مورخ ۱۳۸۳/۲/۶ هیات عمومی دیوان تصریح شده است قانونگذار به حکم ماده ۱۲ قانون زمینه شهری مصوب ۱۳۶۶/۶/۲۲ تشخیص عمران و احیا و تاسیسات متناسب و تعیین نوع زمین دایر را علی‌الاطلاق به عهده وزارت راه و شهرسازی محول نموده و رسیدگی به اعتراض نسبت به تشخیص مرجع مذکور را در صلاحیت دادگاه ذیصلاح دادگستری قرار داده است. نظر به این قسمت آخر ماده یک لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ در باب تعیین ضوابط مربوط به چگونگی اجرای ماده مذکور متضمن تفویض اختیار تعیین مرجع

رسیدگی و تشخیص باغ و تعیین مرجع تجدیدنظر و صدور رای قطعی لازم الاجرا توسط آنها نیست و تعیین مراجع اختصاصی اداری در هر زمینه منوط به حکم قانونگذار یا ماذون از قبل مقنن است. بنابراین دادنامه فوق موافق انشا شده است و موردی برای اصلاح و تغییر یا نقض آن وجود ندارد.

اصلاح قانون

با گذشت کمتر از یک سال پس از صدور دادنامه شماره ۱۰۴ مورخ ۱۳۸۷/۲/۲۲ هیات عمومی دیوان عدالت اداری، طرح اصلاح لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز شهرها مصوب ۱۳۵۹/۳/۳ شورای انقلاب که توسط شورای عالی استانها تهیه و تقدیم مجلس شورای اسلامی شده بود در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۸ با قید یک فوریت در مجلس شورای اسلامی مطرح در نهایت قانون اصلاح لایحه حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۵۹ شورای انقلاب در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۱۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. لیکن مواد ۱ و ۴ این قانون مورد ایراد شورای نگهبان قرار گرفت و بر مبنای اصل ۱۱۲ قانون اساسی به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شد. در تاریخ ۱۳۸۸/۴/۲۰ با اصلاحاتی این قانون از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد و طی نامه شماره ۲۵۴/۲۲۹۰۳ مورخ ۱۳۸۸/۵/۱۳ به دولت واصل گردید و در نهایت در روزنامه رسمی شماره ۱۸۷۸۴ مورخ ۱۳۸۸/۶/۵ انتشار یافت.

بر اساس مندرجات ماده یکم قانون مذکور که بیان داشته است: «به منظور حفظ و گسترش فضای سبز و جلوگیری از قطع بی رویه درختان، قطع هر نوع درخت و یا نابود کردن آن به هر طریقی در معابر، میدین، بزرگراه ها، پارک ها، بوستانها، باغات و نیز محل هایی که به تشخیص شورای اسلامی شهر، باغ شناخته می شوند در محدوده و حریم شهرها بدون اجازه شهرداری و رعایت ضوابط مربوطه ممنوع است. ضوابط و چگونگی اجرای این ماده در چارچوب آئین نامه مربوط با رعایت شرایط متنوع مناطق مختلف کشور توسط وزارت کشور با هماهنگی وزارت راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت جهاد کشاورزی و شهرداری تهران تهیه و به تصویب شورای عالی استانها می رسد».

قانون یاد شده به روشنی مرجع تشخیص باغ در محدوده و حریم شهرها را شورای اسلامی شهر تعیین نموده است. بدین ترتیب اختلافات حاصله در خصوص صلاحیت شورای اسلامی شهر به عنوان مرجع تشخیص باغ با اعمال این اصلاحیه در لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها به پایان رسید و با وجود این مرجع تهیه ضوابط و چگونگی اجرای ماده یکم این قانون وزارت کشور تعیین شده است. این وزارتخانه موظف گردید با هماهنگی وزارت راه و شهرسازی، سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت کشور و شهرداری تهران ضوابط اجرایی این ماده قانونی را در چارچوب آئین نامه مربوطه و شرایط متنوع مناطق مختلف کشور تهیه و به تصویب شورای عالی استانها برساند.

لازم به ذکر است ماده (۴) قانون مذکور در تاریخ ۱۳۹۸/۰۶/۱۱ از سوی مجلس شورای اسلامی بدین شرح مورد اصلاح قرار گرفت.

7Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

September 20, 2021

ماده ۴- ماده (۶) لایحه قانونی مذکور با توجه به ماده (۶۸۶) قانون مجازات اسلامی به شرح ذیل اصلاح شد:
ماده ۶- هر کس درختان موضوع ماده (۱) قانون گسترش فضای سبز را عالماً و عامداً و برخلاف قانون مذکور قطع یا موجبات از بین رفتن آنها را فراهم آورد، علاوه بر جبران خسارت وارده حسب مورد به جزای نقدی از یک میلیون (۱.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال برای قطع هر درخت و در صورتی که قطع درخت بیش از سی اصله باشد به حبس تعزیری از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

شورای عالی استانها در سی و دومین اجلاس مورخ ۱۳۸۹/۲/۱۵ آئین نامه اجرایی ماده (۱) قانون اصلاح حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۸۸/۴/۲۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام را که با هماهنگی وزارت کشور، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت جهاد کشاورزی، سازمان حفاظت محیط زیست و شهرداری تهران تهیه و تنظیم گردیده مستند به ماده ۱ قانون مذکور به تصویب رساند.

پس از تصویب آیین نامه مذکور و با توجه به تبصره دوم قانون اصلاح لایحه حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۸۷ مبنی بر اینکه؛ مصوبات شورای عالی استانها جهت تطبیق با قوانین و رعایت اصل یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی خواهد رسید تا در صورتی که برخلاف قوانین بود با ذکر دلیل برای تجدیدنظر و اصلاح به شورای عالی استانها ارسال گردد، رئیس محترم مجلس شورای اسلامی طی نامه شماره ۷۷۸۸۲هـ/ب/۱۳۹۰/۱۲/۲۷ به شرح: «جناب آقای دکتر احمدی نژاد ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران؛ بازگشت به رونوشت تصویب نامه شورای عالی استانها به شماره ۳۳۴/ص/ش/ع/الف مورخ ۱۳۸۹/۲/۲۲ به نقل از شماره ۱۸۹۹۳ مورخ ۱۳۸۹/۲/۲۸ روزنامه رسمی کشور، موضوع: «آئین نامه اجرائی ماده (۱) قانون اصلاح قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها» - مصوب ۱۳۸۸/۵/۱۳- مجمع تشخیص مصلحت نظام و مستنداً به تبصره (۲) ماده (۱) قانون مذکور، متعاقب بررسیها و اعلام نظر مقدماتی «هیأت بررسی و تطبیق مصوبات دولت با قوانین» و مستنداً به صدر ماده واحده و تبصره (۴) الحاقی به «قانون نحوه اجراء اصول هشتاد و پنجم (۸۵) و یکصد و سی و هشتم (۱۳۸) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و اصلاحات بعدی» و ماده (۱۰) آئین نامه اجرائی آن، مراتب متضمن اعلام نظر قطعی جهت اقدام لازم در مهلت مقرر قانونی و اعلام نتیجه به این جانب ابلاغ می گردد. بدیهی است پس از انقضای یک هفته مهلت مقرر در قانون، آن بخش از مصوبه که مورد ایراد قرار گرفته است، ملغی الاثر خواهد بود.

به موجب ماده (۱) قانون اصلاح لایحه قانونی حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها - مصوب ۱۳۸۸-، «... قطع هر نوع درخت و ... در معابر ... باغات و نیز محل هائی که به تشخیص شورای اسلامی شهر، باغ شناخته می شوند در محدوده و حریم شهرها بدون اجازه شهرداری و رعایت ضوابط ممنوع است ...»، علیهذا، ماده (۷) آئین نامه که مقرر می دارد: «به منظور... تشخیص باغات» کمیسیونی مرکب از ... در هر شهرداری تشکیل می شود.» از آن حیث که واگذاری امر تشخیص باغات به جای شورای اسلامی شهر به کمیسیون مذکور واگذار گردیده است و این امر محلّ وظایف و اختیارات قانونی

نهاد ذی ربط می باشد، مغایر قانون است. ۲- تبصره های (۱، ۲ و ۳) ماده (۷) در خصوص مکلف شدن شهرداری ها به عمل و اقدام نمودن در چارچوب نظرات کمیسیون های مورد نظر، در آن قسمت از نظرات ابرازی توسط کمیسیون ها که مربوط به تشخیص اماکن و محوطه ها به عنوان باغ باشد، مبنیاً بر ایراد مذکور در فوق، مغایر قانون است. آیین نامه مذکور در تاریخ ۱۳۹۴/۰۹/۲۶ از سوی شورای عالی استان ها مورد اصلاح بدین شرح مورد اصلاح قرار گرفته است:

« ماده ۷- به منظور نظارت بر حسن اجرای قانون و آیین نامه اجرایی آن ، کمیسیونی مرکب از اعضای زیر در هر شهرداری تشکیل می گردد: -یک نفر از اعضای شورای اسلامی شهر به انتخاب شورا، -یک نفر به انتخاب شهردار ترجیحاً معاون شهرسازی، - مدیرعامل سازمان بوستان ها و فضای سبز و در صورت عدم وجود سازمان مذکور در شهرداری، مسئول فضای سبز شهرداری

در تبصره (۱) عبارت " ابتدای مراحل صدور پروانه ساختمانی و پایانکار عملیات ساختمانی در کلیه املاک " جایگزین عبارت " برای صدور پروانه ساختمانی در عرصه های با مساحت بیش از ۵۰۰ مترمربع " می گردد. در تبصره (۲) عبارت " ابتدای مراحل صدور پروانه ساختمانی و پایانکار عملیات ساختمانی در عرصه های با مساحت کمتر از ۲۰۰۰ مترمربع " جایگزین عبارت " برای صدور پروانه ساختمانی در عرصه های با مساحت ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ مترمربع " می گردد.

متن تبصره (۳) به شرح ذیل اصلاح می گردد:

تبصره ۳- جهت تشخیص باغ توسط شورای شهر، شهرداری موظف است درخواست خود و یا مالک را به همراه پرونده، سوابق و مدارکی که در بند (د) ماده یکم آیین نامه مذکور آمده است و نظریه کارشناسی کمیسیون ماده هفت، جهت صدور رأی به شورای اسلامی شهر ارسال نماید. رأی صادر شده توسط شورای اسلامی شهر رأی قطعی می باشد.

شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در جلسه مورخ ۱۳۹۸/۰۴/۰۳، پیرو تکلیف مقرر در بند ۸ مصوبه مورخ ۱۸ آبان ۹۳ شورای عالی شهرسازی و معماری، پیشنهاد شورای اسلامی شهر تهران (در اجرای بند سی و چهارم (۳۴) ماده هشتماد (۸۰) «قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران» مصوب ۱۳۷۵ با اصلاحات و الحاقات بعدی و عمل به تکالیف قانونی مندرج در مصوبات شورای عالی شهرسازی و معماری ایران) را در خصوص اصلاح پیوست ۳ طرح جامع شهر تهران (دستورالعمل ماده ۱۴ قانون زمین شهری) در ارتباط با ضوابط و مقررات مربوط به نحوه ساخت و ساز، تقسیم و تفکیک باغها، اراضی کشاورزی یا آیش واقع در محدوده شهر تهران مورد بررسی و تصویب قرار داده و طی نامه شماره ۳۱۰/۶۳۶۴۰ مورخ ۱۳۹۸/۰۵/۰۲ ابلاغ گردیده است.

بر اساس ماده یکم مصوبه مذکور "باغ" طبق مفاد بند "د" ماده "یک" آیین نامه اجرایی ماده (۱) قانون اصلاح قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۸۸/۴/۲۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام "تصویبی در سی و دومین اجلاس

شورای عالی استان‌ها به تاریخ ۱۳۸۹/۲/۱۵ تعریف و تعیین گردیده است. همچنین بر اساس تعاریف مندرج در ماده دوم مصوبه یاد شده "فضای سبز عمومی" باغ‌هایی که شهرداری علاوه بر مصوبات طرح‌ها، تملک نموده و باید با حفظ یا ارتقاء وضعیت درختان و سیستم آبیاری به صورت فضای سبز عمومی نگهداری نماید (اعم از اینکه در طرح مصوب، کاربری آن‌ها فضای سبز باشد یا نباشد) و با تصویب مراجع مربوطه به فضای سبز عمومی تبدیل شود و "فضای سبز خصوصی" باغاتی که به صورت پراکنده در پهنه‌های مختلف شهر به غیر از فضاهاى سبز عمومی (زیر پهنه G1) و خدمات مصوب قرار دارند و به موجب مقررات و توسط مراجع ذیربط باغ تشخیص داده شده اند.

مفهوم باغ :

تعریف در معنای لغوی؛ محل کشت درختان میوه و بی میوه و نباتات مورد مصرف انسان و حیوان مانند سبزیجات و یونجه، آنچه خودرو باشد باغ نیست

تعریف قانونی باغ: طبق بند (د) ماده یکم آئین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون اصلاح قانون حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۸۸ ابلاغی شورای عالی استانها مورخ ۱۳۸۹، باغ به محلی اطلاق می‌شود که حداقل یکی از مشخصات ذیل داشته باشد:

۱- داشتن حداقل ۵۰۰ متر مربع مساحت. در صورت وجود بنا و مستحداثات در زمین به طور متوسط در هر شانزده (۱۶) مترمربع محوطه باز خارج از ساختمان یک اصله درخت و در صورت عدم سابقه احداث بنا به طور متوسط هر بیست و پنج (۲۵) مترمربع یک اصله درخت مثمر و یا غیرمثمر و یا ترکیبی از آنها غرس شده باشد. قطع و امحای درختان موجب عدم احتساب تعداد درختان کسر شده در آمار (لحاظ شده در این بند) نخواهد بود.

۲- دارا بودن سند مالکیت و یا سند مادر قبل از تفکیک به عنوان باغ، باغچه، زمین مشجر و باغ عمارت.

۳- دارا بودن سابقه رای دایر باغ، دایر باغچه، دایر مشجر از کمیسیون ماده دوازدهم (۱۲) قانون زمین شهری.

۴- محل‌هایی که در حریم شهر توسط وزارت جهاد کشاورزی باغ شناخته شده‌اند

۵- محل‌هایی که به تشخیص شورای اسلامی شهر باغ شناخته می‌شوند.

جایگاه کمیسیون تشخیص باغات و محل استقرار آن :

بر اساس ماده ۷ آیین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون اصلاح حفظ و گسترش فضای سبز در شهرها مصوب ۱۳۸۸ و به منظور نظارت بر حسن اجرای قانون و آیین‌نامه اجرایی آن و تشخیص باغات کمیسیونی مرکب از اعضای زیر در هر شهرداری تشکیل می‌شود:

الف) یکی از اعضای شورای اسلامی شهر به انتخاب شورا

ب) یک نفر به انتخاب شهردار ترجیحاً معاون شهرسازی و یا معاون خدمات شهری شهرداری

ج) مدیرعامل سازمان پارکها و فضای سبز و در صورت عدم وجود سازمان پارکها و فضای سبز در شهرداری، مسئول فضای سبز شهرداری

شهرداری می بایست برای صدور پروانه ساختمانی در عرصه های با مساحت بیش از ۵۰۰ متر مربع که در محدوده شهر واقع می باشد نظر کمیسیون فوق الذکر را اخذ و مطابق آن عمل نماید. همچنین شهرداری در کلان شهرها برای صدور پروانه ساختمانی در عرصه های بین ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ متر مربع واقع در محدوده شهر نسبت به تشکیل کمیسیونی مرکب از اعضای زیر در هر یک از مناطق اقدام نموده و نظریه کمیسیون را اخذ و مطابق آن عمل نماید.

الف) نماینده شورای اسلامی شهر به انتخاب رییس شورا.

ب) مدیر منطقه شهرداری و در صورتی که شهرداری منطقه نداشته باشد شهردار آن شهر.

ج) نماینده مدیر عامل سازمان پارکها و فضای سبز و در صورت عدم وجود سازمان پارکها و فضای سبز در شهرداری، نماینده خدمات شهری شهرداری

صلاحیت های کمیسیون ماده ۷

کمیسیون ماده هفت براساس آیین نامه اجرایی قانون در حیطه صلاحیت های ذیل اقدام می نماید

۱- بررسی صدور مجوز قطع، جابجایی و سربرداری درختان در معابر و اماکن شهری دولتی و خصوصی

۲- تشخیص باغات

۳- اعلام نظر برای صدور پروانه ساختمانی در عرصه های با مساحت بیشتر از ۵۰۰ مترمربع که در محدوده و حریم قانونی شهر واقع می باشند.

فرایند صدور مجوز قطع و جابجایی درختان و تکلیف شهروندان متقاضی

متقاضیان قطع، جابجایی یا سربرداری درختان باید درخواست خود را به شهرداری محل ارایه و فرم مخصوصی که در این زمینه توسط شهرداری در اختیار آنان قرار داده می شود تکمیل و تحویل نمایند.

شهرداری حداکثر ظرف مدت یک هفته از تاریخ تسلیم و ثبت، مکلف است درخواست متقاضی را به کمیسیون ماده ۷ موضوع این آیین نامه ارجاع نماید. کمیسیون مزبور مکلف است حداکثر ظرف مدت یک ماه درخصوص درخواست متقاضی اتخاذ تصمیم نماید و شهرداری حداکثر ظرف مدت یک هفته از تاریخ ابلاغ نظر کمیسیون، موضوع را به متقاضی اعلام نماید. در صورت عدم اتخاذ تصمیم توسط کمیسیون یا تأخیر در ابلاغ پس از موعد مذکور، شهرداری مکلف است حسب تقاضای متقاضی مجوز صادر کند. بر این اساس شهرداری و متقاضی تحت هیچ شرایطی قبل از دریافت مجوز لازم، مجاز به قطع درخت یا سربرداری یا جابجایی آن نخواهد بود و شهرداری موظف است در صورت درخواست متقاضی برای جابجایی یا سربرداری درخت رعایت ضوابط و اصول علمی و ایمنی را نموده و امکانات و تسهیلات مورد نیاز را در قبال دریافت اجور و هزینه های مترتبه در اختیار متقاضی قرار دهد.

موارد صدور مجوز قطع یا جابجایی درختان توسط کمیسیون ماده ۷

برای قطع و جابجایی هرگونه درخت در معابر و اماکن عمومی، دولتی و خصوصی واقع در محدوده و حریم شهر، با درخواست مالکین، متولیان، متصدیان و اشخاص مسئول این اماکن، در موارد زیر پس از تصویب کمیسیون موضوع ماده ۷ این آیین نامه، شهرداری مکلف به صدور مجوز می باشد:

الف) درخت غیرمثمیری که به سن بهره وری رسیده باشد و به قصد ارتفاع از چوب آن درخواست قطع داده شده باشد که در این صورت باید به جای آن توسط مالک یا متقاضی مجدداً درخت غرس شود. چنانچه شهرداری مایل به حفظ درخت باشد، بهای عادلانه چوب آن را با توافق با مالک پرداخت می نماید و در صورت اختلاف بهای آن طبق نظر کارشناس رسمی دادگستری تعیین و به مالک پرداخت خواهد شد.

ب) درختی که به علت آفت زدگی، بیماری، انگل و یا علل غیرعمد دیگر خشک شده و یا احتمال سقوط آن برود که در این صورت باید به جای آنها نهال به میزان دو برابر محیط بن درخت غرس شود.

ج) درخت در محل احداث ساختمان و یا مسیر راه، کانال و مجاری آب، خطوط انتقال برق، لوله کشی نفت، گاز، تلفن و نظایر آن قرار گرفته باشد و یا به هر نوعی مانع از اجرای طرح های عمرانی و عمومی باشد.

د) درخت واقع در معابر و یا میدانی مانع عبور و مرور طبیعی باشد و یا وجود آن برای مالکین و ساکنین مزاحمت ایجاد کرده باشد.

مرجع اعتراض به آرای کمیسیون

در صورتیکه ذینفع دو ماه بعد از اخذ ابلاغ شهرداری به نظریه کمیسیون اعتراض داشته باشد، اعتراض خود را به شهرداری تقدیم خواهد کرد. شهرداری آن را به شورای اسلامی شهر ارسال خواهد داشت. نظر شورای اسلامی شهر در مورد تشخیص باغ قطعی است. در غیر اینصورت چنانچه مالک یا ذینفع پس از دو ماه به نظر کمیسیون مزبور اعتراض ننماید مصوبه کمیسیون بعنوان رأی قطعی و نظر شورای اسلامی شهر تلقی خواهد شد قابل اعتراض می باشد.

علی رغم اینکه بر اساس تبصره سوم ماده هفتم آیین نامه اجرایی موصوف، نظر شورای شهر قطعی است، مع الوصف با وجود آنکه در آیین نامه مذکور آمده نظر شورای شهر قطعی است اما از آنجایی که شورای شهر یکی از نهادهای عمومی غیر دولتی است آرای آن قابل اعتراض در دیوان عدالت اداری می باشد

بحث و نتیجه گیری

فقدان قوانین و مقررات ایجابی مرتبط با ارائه مشوق های مالی جهت تشویق مالکان فضای سبز خصوصی در جهت حفظ و توسعه این فضاها از آسیب ها و نقصان های نظام حقوقی می باشد. با وجود موظف شدن شهرداری ها به انجام حمایت های لازم از مالکان باغات بزرگ شهری برای حفظ آن ها، نوع حمایت، سازوکار و ضوابط پشتیبان این حمایت ها طرح ریزی نشده است. همچنین در نظام حقوقی فضای سبز شهری اشاره ای به انواع مالکیت های فضای سبز نشده است و به تبع آن عدم تفکیک جرایم رخ داده در فضای سبز دولتی یا عمومی یا خصوصی با وجود الزامات و شرایط خاص هریک از آن ها صورت نگرفته است. بطور کلی در این پژوهش با توجه به تحلیل ضمانت های حقوقی و کیفری در حوزه فضای سبز شهری، علی رغم وجود ضمانت های حقوقی و کیفری متعدد در این حوزه مانند جرایم مالی، حبس و ... یکی از مهم ترین نقاط مفقوده در این ضمانت ها در مرحله اجرا می باشد بدین معنا که شاید ضمانت های خوبی در قوانین پیش بینی گردیده است اما در مرحله اجرا توسط مجریان بخوبی اجرا نمی گردد و یا با اغماض با آن برخورد می شود.

در قوانین کیفری ایران، محیط زیست شهری یک ارزش حمایت شده قلمداد شده است و جهت حمایت از آن مداخله کیفری انجام شده است که البته بصورت پراکنده در قوانین مختلف می باشد و همچنین ضمانت های اجرایی مقرر در آن اثربازدارندگی محسوسی ندارد که به جهت مخفف بودن این ضمانت ها می باشد.

برخی از جرائم موجود در نظام کیفری ایران خاص محیط زیست شهری هستند مانند از بین بردن درختان موجود در فضای شهری. حمایت کیفری از محیط زیست شهری در حقوق کیفری ایران به صورت یکپارچه و منسجم نبوده و در قوانین مختلفی به صورت نامتوازن صورت گرفته است. این عدم انسجام سبب بروز چالشهای فراوانی از جمله ناسخ و منسوخ بودن قوانین می شود. در حمایت کیفری قانونگذار از محیط زیست شهری نقایص زیادی وجود دارد که از منظر جرم شناسی همچون میزان اندک کیفرهای مقرر و ناتوانی آنها در بازدارندگی کیفری (و حقوقی) همچون حمایت کیفری از درختان چالشهای بسیاری را بر جای می گذارد. هم چنین همان گونه که اشاره شد در برخی موارد با خلاهای قانونی مواجه هستیم.

منابع

- قربانی، حمید، صبوری خواه، حمید، دائمی، سیما، احمدی، سجاد و محمدی، مریم ۱۳۹۲، بررسی حقوق محیط زیست شهری با تأکید بر فضای سبز. همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان.
- منصور، جهانگیر، ۱۳۹۲، قوانین و مقررات مربوط به شهر و شهرداری انتشارات دوران
- واعظی، افسانه، حاتمی کیا، محمد، فخری زاده، مرتضی، ۱۳۹۵ حق داشتن محیط زیست سالم در نسل سوم حقوق بشر، سومین کنفرانس بین المللی علوم و مهندسی، مقاله ۴۷۵.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی، انقلاب در امور مدنی
- قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی، انقلاب در امور کیفری
- قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب
- قانون مدنی
- قانون شهرداری‌ها
- قانون مجازات اسلامی